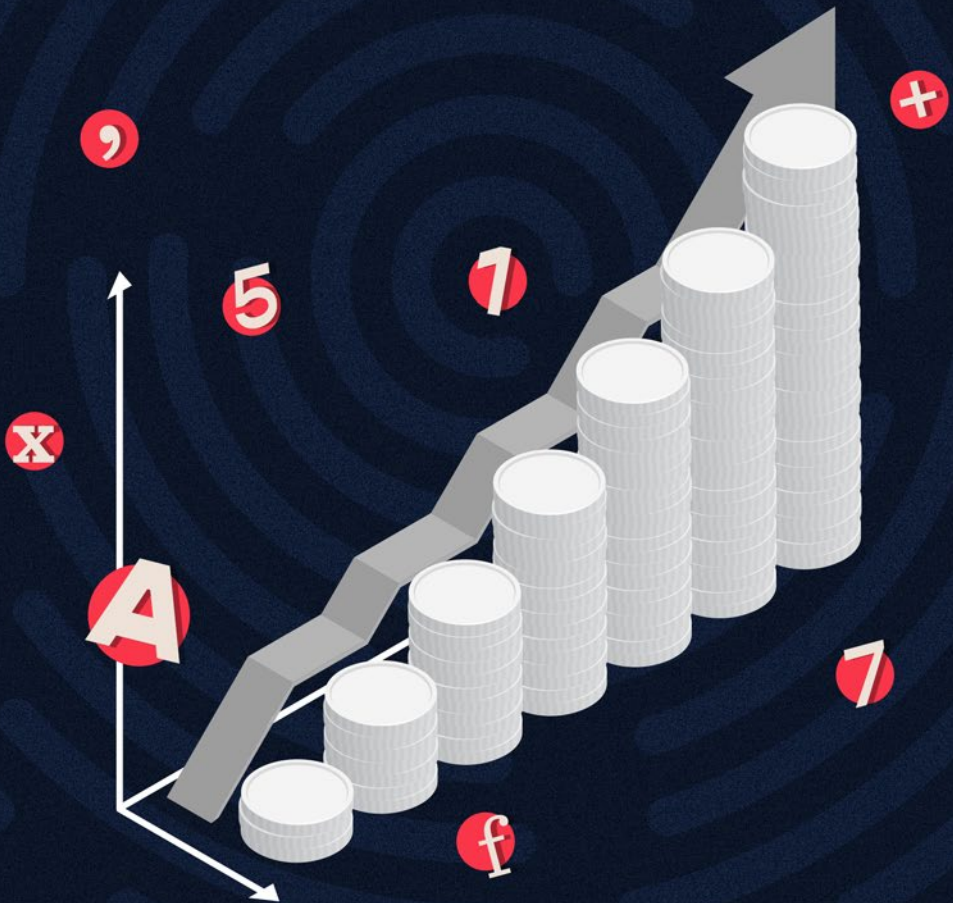

PRIRUČNIK ZA PRAVILNO RAZUMIJEVANJE FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

PRIRUČNIK ZA PRAVILNO RAZUMIJEVANJE FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

Izdavač:

Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Urednik:

Miloš Vuković

Autori:

Miloš Vuković

Ivan Vuković

Dizajn i produkcija:

Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Tiraž:

170 primjeraka

ISBN 978-9940-44-023-7

COBISS.CG-ID 14656772

SHARE
FOUNDATION

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

Publikacija je dio projekta "Podrška lokalnim medijima – priče iz prve ruke! Podrška istraživačkom novinarstvu i medijskoj pismenosti na lokalnom nivou u Crnoj Gori" koji sprovode B-film Montenegro, Centar za građansko obrazovanje (CGO), SHARE fondacija i Institut za poslovnu i finansijsku pismenost. Projekat finansira EU posredstvom Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, a kofinansira ga Ministarstvo javne uprave Vlade Crne Gore.

VLADA CRNE GORE
MINISTARSTVO JAVNE UPRAVE

Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost Instituta za finansijsku i poslovnu pismenost i CGO-a i ni na koji način ne može biti interpretirana kao zvanični stav Evropske unije ili Ministarstva javne uprave.

**PRIRUČNIK ZA PRAVILNO
RAZUMIJEVANJE
FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA**

Podgorica, 2020.

SADRŽAJ

Uvod	5
Razumijevanje finansijskih izvještaja	6
Gdje je novac?	7
Bilans stanja: zagrebite ispod površine	8
Aktiva (imovina) kompanije.....	12
Pasiva: obaveze i kapital akcionara.....	16
Bilans uspjeha: silazak sa stepenica	18
Izveštaj o tokovima gotovine: niko ne može bez kiseonika	23
Inicijalni proces pregleda bilansa	25
Racio analiza	26
Dodatni izvještaji	33
Lista sajtova za pregled podataka	36
Podaci za Crnu Goru.....	36
Podaci za širi kontekst.....	36

Uvod

Informisana javnost je od velikog značaja za jedno društvo, a u tom kontekstu posebno mjesto zauzima podizanje nivoa finansijske pismenosti novinara. Analizom finansijskih iskaza kompanija i izvođenjem objektivnih zaključaka, novinari mogu doprinijeti kvalitetnijem informisanju građana Crne Gore.

Sve veći broj računovodstvenih pravila i zahtjeva za objelodanjivanjem učinili su finansijske izvještaje prilično složenim dokumentima koji nam koriste za razumijevanje stvarnog ekonomskog položaja određene kompanije. Istovremeno, veliki je broj onih koji imaju problem sa „dešifrovanjem“ takvih dokumenata. Jednostavno, mnogi pojmovi im nijesu jasni dok je tumačenje istih teško za sve koji nijesu finansijski pismeni.

Finansijski izvještaji, sa svim svojim sastavnim dijelovima, uglavnom su predstavljeni kroz usko stručan jezik koji je stran prosječnom čovjeku. Za novinare kojima nedostaje formalna obuka iz finansija ili računovodstva, ovakva vrsta izvještaja naporna je za čitanje i razumijevanje, te često i brzo odustaju od potencijalno zanimljivih tema koje mogu biti od javnog interesa.

Radi doprinosa razvoju istraživačkog novinarstva i širenja mogućih alati pripremljen je ovaj *Priručnik za pravilno razumijevanje finansijskih izvještaja*. Priručnik je primarno namijenjen novinarima, ali može biti od koristi svima onima koji žele da bolje razumiju ovu oblast iako nemaju razvijena znanja u oblasti finansija.

Priručnik za pravilno razumijevanje finansijskih izvještaja dio je projekta *“Podrška lokalnim medijima – priče iz prve ruke! Podrška istraživačkom novinarstvu i medijskoj pismenosti na lokalnom nivou u Crnoj Gori”* koji sprovode B-film Montenegro, Centar za građansko obrazovanje (CGO), SHARE fondacija i Institut za poslovnu i finansijsku pismenost. Projekat finansira EU posredstvom Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, a kofinansira ga Ministarstvo javne uprave Vlade Crne Gore.

Razumijevanje finansijskih izvještaja

Pravilno razumijevanje osnovnih finansijskih pojmova je neophodno da bi se obuhvatila šira slika poslovanja neke kompanije koja je u fokusu analize.

Osnovni pojam koji treba definisati je sam bilans. Bilans ili finansijski izvještaj je brojčani iskaz života jedne kompanije. Brojčani iskaz podrazumijeva numeričko prikazivanje poslovnih događaja kroz računovodstvo, finansije i statistiku.

U najkraćem, bilanci predstavljaju dvostrani, brojčani i finansijski iskaz o svemu čime kompanija raspolaže, koliko je dužna i koliko vlasnici imaju sredstava na raspolaganju.

Riječ bilans potiče od latinske riječi *libra* (vaga sa dva tasa), a njeno značenje upućuje na dva zaključka:

- da se bilansom nešto mjeri i iskazuje određeni rezultat;
- da se ta dva obilježja dovode u ravnotežu.

Koji bilanci postoje i šta oni predstavljaju?

Prema međunarodnim računovodstvenim standardima, postoje bilans stanja, bilans uspjeha, izvještaj o tokovima gotovine, izvještaj o promjenama na kapitalu, napomene i izvještaj revizora. Ovi izvještaji pomažu da se razumije priroda poslovanja kompanije, njena finansijska pozicija i projekcija poslovanja u budućem periodu.

Za uspješno razumijevanje finansijskih izvještaja neke kompanije neophodno je poznavati i osnovne postavke analize finansijskih

1

5

izvještaja. Upravo analiza finansijskih izvještaja treba da pomogne novinarima da pravilno razumiju stanje date kompanije.

Uz pomenute, obavezne elemente godišnjeg izvještaja, predmet analize mogu biti i svi drugi segmenti seta godišnjeg izvještaja koji nisu obavezni, poput pisma menadžmenta upućenog akcionarima (vlasnicima) kompanije.

Sveukupno, ovi izvještaji treba da pomognu novinarima da dopune kontekst u kojem kompanija posluje, kao i da izvuku pravilne zaključke o njenom poslovanju.

Gdje je novac?

Ako možete da pročitate etiketu na bilo kojem proizvodu koji kupujete u prodavnici, možete naučiti da čitate osnovne finansijske izvještaje. Ako možete da napravite ručak ili podnesete zahtjev za kredit, možete naučiti i osnove računovodstva. Ipak, većina novinara bježi od finansija jer ih smatraju teškim za čitanje i razumijevanje, a cilj ovog *Priručnika* je da utiče na promjenu tog pristupa.

Važno je naglasiti da analiza finansijskih iskaza nije komplikovana. Kao što je potrebno određeno vrijeme da naučite da vozite automobil ili ovladate nekom drugom vještinom, tako je i za razumijevanje finansijskih iskaza potrebno određeno vrijeme. Ovaj *Priručnik* od vas neće napraviti računovođu ili revizora, ali će vam dati dovoljno znanja kako bi mogli pogledati skup finansijskih izvještaja i razumjeti ih u kontekstu novinarskog posla.

Za početak, novinarsku pažnju može da zaokupi naša sljedeća tvrdnja: finansijski izvještaji daju odgovor na jednostavno pitanje - gdje je novac? Naravno, odgovor na ovo pitanje se nalazi u bilansu

stanja, bilansu uspjeha, izvještaju o toku gotovine i izvještaju o promjenama u kapitalu. Dodatno, ukoliko je kompanija obavezna da radi reviziju finansijskih iskaza, odgovor na to pitanje nalazi se u revizorskom izvještaju i izvještaju menadžmenta.

Hajde da pogledamo kako nam svaki od ovih izvještaja može pomoći da razumijemo odgovor na pitanje o tome gdje se nalazi, kako se zarađuje i kako se troši novac u kompaniji.

Bilans stanja: zagrebite ispod površine

Prvi i najkompleksniji finansijski iskaz koji treba sa dužnom pažnjom pregledati je bilans stanja, jer pruža detaljne informacije o imovini preduzeća, obavezama i kapitalu. Bilans stanja prikazuje imovinu, obaveze preduzeća i kapital akcionara na kraju godine (31.12.) ili na kraju određenog perioda za koji se njihova priprema zahtijeva.

Imovina ili aktiva kompanije predstavlja stvari koje kompanija posjeduje i koje imaju određenu vrijednost. To znači da ih preduzeće može prodati ili koristiti za proizvode ili pružanje usluga iz kojih kompanije generiše prihod. Imovina uključuje fizičku svojinu, kao što su fabrike, kamioni, oprema i zalihe. Tu je i gotovina na računima, kao i investicije koje kompanija sprovodi u datom vremenu.

Obaveze predstavljaju novac koji kompanija duguje drugim akterima u privrednom procesu. To uključuje sve vrste obaveza, poput novca pozajmljen od banke za pokretanje novog proizvoda, novca koji se duguje dobavljačima za materijale, plate koju kompanija duguje svojim zaposlenima ili poreza koji se duguju Vladi. Obaveze se odnose i na

1

5

obaveze za pružanje robe ili usluga klijentima u budućnosti.

Kada od imovine oduzmemo obaveze, ostaje nam kapital. Dakle, kapital predstavlja vrijednost koja bi ostala ako bi kompanija prodala svu svoju imovinu i otplatila sve svoje obaveze. Ta vrijednost pripada akcionarima/vlasnicima kompanije.

Sljedeća formula najbolje rezimira ono što bilans stanja pokazuje: imovina = obaveze + kapital.

Zato treba zapamtiti ovu jednostavnu a važnu činjenicu: imovina preduzeća mora da bude jednaka zbiru njenih obaveza i kapitala.

Primjer bilansa stanja kompanije ABC

POZICIJA	Redni broj	Napomena broj	Iznos	
			Tekuća godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5
AKTIVA				
A) NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL	001		0	0
B) STALNA IMOVINA (003+004+005+009)	002		6.360.000	5.210.000
I GOODWILL	003		0	0
II NEMATERIJALNA ULAGANJA	004		100.000	100.000
III NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I BIOLOŠKA SREDSTVA (006+007+008)	005		6.000.000	4.800.000
1. Nekretnine, postrojenja i oprema	006		5.000.000	4.000.000
2. Investicione nekretnine	007		1.000.000	800.000
3. Biološka sredstva	008		0	0

PRIRUČNIK ZA PRAVILNO RAZUMIJEVANJE FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

IV DUGOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI (010+011+012)	009		260.000	310.000
1. Učešća u kapitalu	010		10.000	10.000
2. Učešća u kapitalu koja se vrednuju metodom učešća	011		0	0
3. Ostali dugoročni finansijski plasmani	012		250.000	300.000
C) ODLOŽENA PORESKA SREDSTVA	013		0	0
D) STALNA SREDSTVA NAMIJENJENA PRODAJI I SREDSTVA POSLOVANJA KOJE JE OBUSTAVLJENO	014		0	0
E) OBRтна SREDSTVA (016+017)	015		5.000.000	5.320.000
I ZALIHE	016		2.500.000	2.000.000
II KRATKOROČNA POTRAŽIVANJA, PLASMANI I GOTOVINA (018 do 022)	017		2.500.000	3.320.000
1. Potraživanja	018		1.000.000	1.400.000
2. Potraživanja za više plaćen porez na dobit	019		0	0
3. Kratkoročni finansijski plasmani	020		0	0
4. Gotovinski ekvivalenti i gotovina	021		200.000	420.000
5. Porez na dodatu vrijednost i AVR	022		1.300.000	1.500.000
F) UKUPNA AKTIVA (001+002+013+014+015)	023		11.360.000	10.530.000
PASIVA				
A) KAPITAL (102 do 109)	101		7.126.803	7.000.000
I OSNOVNI KAPITAL	102		1.000.000	1.000.000
II NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL	103		0	0
III REZERVE	104		0	0
IV POZITIVNE REVALORIZACIONE REZERVE I NEREALIZOVANI DOBICI PO OSNOVU FINANSIJSKIH SREDSTAVA RASPOLOŽIVIH ZA PRODAJU	105		0	0

V NEGATIVNE REVALORIZACIONE REZERVE I NEREALIZOVANI GUBICI PO OSNOVU FINANSIJSKIH SREDSTAVA RASPOLOZIVIH ZA PRODAJU	106		0	0
VI NERASPOREĐENA DOBIT	107		6.126.803	6.000.000
VII GUBITAK	108		0	0
VIII OTKUPLJENE SOPSTVENE AKCIJE I OTKUPLJENI SOPSTVENI UDJELI	109		0	0
B) DUGOROČNA REZERVISANJA I DUGOROČNE OBAVEZE (111+112)	110		1.700.000	1.400.000
I DUGOROČNA REZERVISANJA	111		100.000	150.000
II DUGOROČNE OBAVEZE (113+114)	112		1.600.000	1.250.000
1. Dugoročni krediti	113		1.500.000	1.100.000
2. Ostale dugoročne obaveze	114		100.000	150.000
C) ODLOŽENE PORESKE OBAVEZE	115		1.033.197	1.000.000
D) KRATKOROČNA REZERVISANJA I KRATKOROČNE OBAVEZE (117+124)	116		1.500.000	1.130.000
I KRATKOROČNE OBAVEZE (118 do 123)	117		1.500.000	1.130.000
1. Kratkoročne finansijske obaveze	118		500.000	200.000
2. Obaveze po osnovu sredstava namijenjenih prodaji i sredstava poslovanja koje je obustavljeno	119		0	0
3. Obaveze iz poslovanja	120		300.000	250.000
4. Ostale kratkoročne obaveze i PVR	121		200.000	250.000
5. Obaveze po osnovu poreza na dodatu vrijednost i ostalih javnih prihoda	122		0	0
6. Obaveze po osnovu poreza na dobit	123		500.000	430.000
II KRATKOROČNA REZERVISANJA	124		0	0
E) UKUPNA PASIVA (101+110+115+116)	125		11.360.000	10.530.000

PRIRUČNIK ZA PRAVILNO RAZUMIJEVANJE FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

Aktiva (imovina) kompanije

Aktiva se dijeli na osnovu toga koliko brzo će biti konvertovana u gotovinu.

Stalna sredstva su stvari koje kompanija ne može konvertovati u gotovinu u roku od godinu dana ili za koje bi bilo potrebno duže od godinu dana da se prodaju. Stalna sredstva uključuju osnovna sredstva. Osnovna sredstva se koriste za redovno poslovanje preduzeća, ali nisu dostupna za prodaju, poput kamiona, kancelarijskog namještaja i drugih nekretnina.

S druge strane, obrtna sredstva predstavljaju stvari koje kompanija očekuje da može konvertovati u gotovinu u roku do godinu dana. To su zalihe, gotovina, potraživanja i unaprijed plaćeni troškovi.

Nekretnine, postrojenja i oprema

Ova stavka se sastoji od dugoročne imovine (tj. imovine sa korisnim vijekom trajanja dužim od jedne godine) koja nije namijenjena prodaji, koja se koristi za proizvodnju, skladištenje i transport proizvoda kompanije, zajedno sa građevinskim objektima. Ova kategorija uključuje zemljište, zgrade, mašine, opremu, namještaj, automobile i kamione.

U standardnom računovodstvenom modelu, formula je sljedeća: osnovna sredstva = trošak nabavke osnovnih sredstava - akumulirana amortizacija (sadašnja vrijednost = nabavna vrijednost - trošak amortizacije).

Amortizacija se javlja u bilansu uspjeha, ali se vezuje za osnovna sredstva u bilansu stanja. Amortizacija je pad korisne vrijednosti osnovnog sredstva uslijed „istrošenosti“ tokom upotrebe i protoka vremena. Uzimajući u obzir ove faktore, troškovi vezani za nekretnine,

1

5

postrojenja i opremu moraju se rasporediti tokom očekivanog korisnog vijeka pojedinačno za sve stavke.

Na primjer, pretpostavimo da kamion za dostavu košta 10.000 eura i da je njegov vijek trajanja pet godina. Korišćenjem proporcionalne metode (jednake periodične naknade za amortizaciju tokom životnog vijeka sredstva), 2.000 eura na ime troškova amortizacije kamiona se oduzima od vrijednosti kamiona svake godine tokom narednih pet godina.

Pravolinijska amortizacija (godišnja)

Godina 1		Godina 2	
Kamion (NV)	10.000	Kamion (NV)	10.000
Akumulirana amortizacija	(2.000)	Akumulirana amortizacija	(4.000)
Sadašnja vrijednost	8.000	Sadašnja vrijednost	6.000

Važno je naglasiti da za razliku od zgrada i opreme, zemljište nije podložno amortizaciji.

Nematerijalna imovina (goodwill, patenti, licence)

Ova stavka bilansa stanja predstavlja imovinu koja nema fizičko svojstvo, ali ima značajnu vrijednost za preduzeće. Primjeri uključuju patente za ekskluzivnu proizvodnju predmeta, franšizu koja omogućava ekskluzivne usluge na određenom području, zaštitni znak, licencu ili autorska prava. *Goodwill* je još jedna vrsta nematerijalne imovine koja se nalazi u bilansu stanja. U Crnoj Gori, nema veliki broj kompanija koje imaju iskazanu nematerijalnu aktivu.

PRIRUČNIK ZA PRAVILNO RAZUMIJEVANJE FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

Obrtna imovina

Generalno uzevši, obrtna imovina obuhvata gotovinu i ostalu imovinu koja će se tokom normalnog poslovanja preduzeća pretvoriti u gotovinu u roku od godinu dana od datuma bilansa. U tu ostalu imovinu spadaju primarno zalihe, potraživanja, gotovina i unaprijed plaćeni troškovi. Obrtna imovina je navedena u bilansu stanja prema svojoj „likvidnosti“, tj. prema tome koliko je vremena potrebno da se ta imovina pretvori u novac.

Obrtna sredstva su „radna“ sredstva u smislu da su likvidna – mogu se pretvoriti u novac za druge poslovne svrhe, a mogu biti jednostavno potrošena u poslovanju. Zalihe, kada se prodaju uz odloženo plaćanje, postaju potraživanja; potraživanja nakon naplate postaju gotovina; gotovina se zatim može koristiti za izmirivanje obaveza i troškova poslovanja preduzeća.

Gotovina i gotovinski ekvivalenti

Ovaj dio se odnosi na novac na računima u banci, gotovinu u blagajni i, ukoliko ih kompanija posjeduje, visoko likvidne hartije od vrijednosti.

Potraživanja

Potraživanja predstavljaju sredstva koja se očekuju od kupaca, ali još nisu naplaćena. Kada se roba isporučuje kupcima prije plaćanja ili naplate, stvara se potraživanje po kojem se kupcima uglavnom daje ugovoreni vremenski period (valuta) u kojem treba da plate – obično 30, 60 ili 90 dana.

Iskustvo, međutim, pokazuje da neki kupci ne plaćaju račune u ugovorenom roku, što znači da je malo vjerovatno da će kompletno potraživanje biti naplaćeno. Prema tome, da bi se prikazao realno očekivani saldo potraživanja, od ukupnog evidentiranog iznosa oduzima se dio koji se odnosi na sumnjiva potraživanja. Znači, sumnjiva potraživanja

predstavljaju iznos koji se oduzima od ukupnog salda potraživanja, a u cilju pripreme za situaciju ako neki kupci neće platiti ono što duguju.

Zalihe

Zalihe jednog proizvodnog preduzeća sastoje se od fizičkih proizvoda sastavljenih od različitih materijala, a oni čine jednu od sljedeće tri kategorije:

- Materijal – predmeti koji se koriste u izradi proizvoda (npr. tkanina);
- Nedovršena proizvodnja – djelimično dovršeni predmeti u procesu izrade proizvoda (npr. komadi tkanine, poput rukava i manžete);
- Gotovi proizvodi – gotovi proizvodi spremni za upotrebu (npr. bluza).

Količina svake od ove tri vrste zaliha se obično iskazuje ili na kontima bilansa stanja ili u napomenama. Za preduzeće ABC, zalihe predstavljaju trošak predmeta koji su kupljeni i/ili proizvedeni za prodaju kupcima. Kako bi se evidentirala odgovarajuća vrijednost istih, zalihe se vrednuju po nižoj cijeni (od nabavne ili tržišne cijene).

Vrijednost gotovih proizvoda uključuje direktne troškove kupovine materijala koji se koristi za proizvodnju proizvoda, kao i za raspodjelu troškova proizvodnje potrebnih za izradu tih proizvoda. Kako bi se troškovi raspodijelili (alocirali), koristi se „troškovno računovodstvo“ – specijalizovani skup računovodstvenih postupaka koji se fokusiraju na određene proizvode, kako bi odredili troškove po jedinici određenog proizvoda. Kada se saberu pojedinačni direktni troškovi za gotove proizvode, dobija se cijena koštanja za određeni gotovi proizvod.

AVR i ostala kratkoročna potraživanja

Aktivna vremenska razgraničenja su unaprijed plaćeni troškovi odnosno izvršene isplate na osnovu kojih preduzeće trenutno nema koristi, ali za

PRIRUČNIK ZA PRAVILNO RAZUMIJEVANJE FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

koje će dobiti koristi u narednom periodu. Navedeni su među obrtnom imovinom kao aktivno vremensko razgraničenje – unaprijed plaćeni troškovi. Kompanija je jednostavno „unaprijed platila“ pravo korišćenja ovih usluga.

Pasiva: obaveze i kapital akcionara

Kao što je već navedeno, bilans stanja se sastoji od dvije vrijednosno jednake polovine: aktive i pasive, a one bi trebalo da budu uvijek u ravnoteži. Posmatrano sa ekonomskog stanovišta, svaki euro imovine mora biti pokriven eurom obaveza ili kapitalom preduzeća.

Pasiva, pored kapitala, uključuje obaveze prema redovnim poslovnim povjeriocima (bankama, pojedincima i drugim kompanijama); obračunate troškove; poreze; i kredite i druge dužničke obaveze.

Kapital

Kapital predstavlja neto vrijednost kompanije kada se od imovine oduzmu obaveze koje ima. Sastavni dio kapitala je neraspoređena dobit koja predstavlja akumuliranu dobit koju kompanija „zadržava“ – tj. zarađuje i ponovo investira u kompaniju. Neraspoređena dobit se povećava za iznos godišnjeg profita, umanjen za iskazane dividende i/ili isplaćene akcionarima.

Dugoročne obaveze

Obaveze koje dospijevaju nakon 12 mjeseci od datuma bilansa stanja definišu su kao dugoročne obaveze.

Odloženi porez

Ovo su poreske obaveze koje će kompanija morati da plati u određenom budućem periodu.

1

5

Dugoročni krediti i obaveze

Dugoročni krediti i obaveze su krediti i obaveze koji dospijevaju u periodu dužem od 12 mjeseci.

Kratkoročne obaveze iz poslovanja

Generalno, kratkoročne obaveze su obaveze koje dospijevaju u roku od 12 mjeseci od datuma bilansa stanja. Kratkoročnim obavezama odgovara dio „obrotnih sredstava“ u aktivi bilansa stanja, jer su obrtna sredstva izvor za plaćanje kratkoročnih obaveza.

Obaveze prema dobavljačima

Obaveze prema dobavljačima predstavljaju iznos koji kompanija duguje redovnim poslovnim povjericima (dobavljačima) od kojih je kupovala robu, radove i usluge.

Kratkoročni krediti

Novac koji preduzeće duguje bankama, pojedincima, drugim zajmodavcima, a dospijevaju u roku od jedne godine od datuma bilansa se odnosi na kratkoročne kredite.

Obračunati troškovi

U toku poslovnih aktivnosti, kompanija duguje zaposlenima zarade, kamate na sredstva pozajmljena od banaka, razne naknade i slične stvari. Stavke koje duguju, ali nisu plaćene na datum bilansa stanja, pojavljuju se kao ukupni iznosi pod „obračunatim troškovima“.

Porez

Iznosi dospjeli na plaćanje državnim i lokalnim poreskim vlastima u roku od jedne godine od dana na bilansu stanja se kategoriju kroz stavku poreza.

Ostale kratkoročne obaveze

Obaveze koje se plaćaju u roku od 12 meseci od datuma bilansa stanja, ali koje se ne odnose na bilo koje druge posebne kategorije, pojavljuju se u ovoj kategoriji.

Dio dugoročnog duga koji dopijeva do jedne godine

Ova kategorija predstavlja onaj dio bilo kog dugoročnog kredita koji se plaća u roku od 12 meseci od datuma bilansa. Obračunate kamate nisu uključene u iznos duga.

Bilans uspjeha: silazak sa stepenica

Bilans uspjeha je izvještaj koji pokazuje koliko je kompanija prihodovala tokom određenog vremenskog perioda (obično godinu dana ili određeni dio godine, najčešće kvartal ili mjesec). Bilans uspjeha, takođe, prikazuje rashode povezane sa prihodom. Kada se od prihoda oduzmu svi rashodi, prikazuje se neto profit ili gubitak kompanije.

Da biste lako razumjeli bilans uspjeha, zamislite spuštanje niz stepenice. Počinjete od vrha sa ukupnim iznosom prihoda koje je kompanija napravila tokom nekog vremenskog perioda. Kako silazite, na svakoj stepenici pravite odbitak za određene troškove ili druge operativne troškove povezane sa prihodima. Na dnu stepenica, nakon odbitka svih troškova, saznaćete koliko je kompanija zapravo zaradila ili izgubila tokom knjigovodstvenog perioda.

Primjer bilansa uspjeha kompanije ABC

POZICIJA	Redni broj	Napomena broj	Iznos	
			Tekuća godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5
I POSLOVNI PRIHODI (202 do 206)	201		10.500.000	9.400.000
1. Prihodi od prodaje	202		10.000.000	9.000.000
2. Prihodi od aktiviranja učinaka i robe	203		0	0
3. Povećanje vrijednosti zaliha učinaka	204		0	0
4. Smanjenje vrijednosti zaliha učinaka	205		0	0
5. Ostali poslovni prihodi	206		500.000	400.000
II POSLOVNI RASHODI (208 do 212)	207		9.700.000	8.400.000
1. Nabavna vrijednost prodate robe	208		7.500.000	6.400.000
2. Troškovi materijala	209		500.000	450.000
3. Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi	210		1.000.000	800.000
4. Troškovi amortizacije i rezervisanja	211		500.000	500.000
5. Ostali poslovni rashodi	212		200.000	250.000
A) POSLOVNI REZULTAT (201-207)	213		800.000	1.000.000
I FINANSIJSKI PRIHODI	214			0
II FINANSIJSKI RASHODI	215		50.000	40.000
B) FINANSIJSKI REZULTAT (214-215)	216		(50.000)	(40.000)
I OSTALI PRIHODI	217		0	0
II OSTALI RASHODI	218		0	0
C) REZULTAT IZ OSTALIH AKTIVNOSTI (217-218)	219		0	0

PRIRUČNIK ZA PRAVILNO RAZUMIJEVANJE FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

D) REZULTAT IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRIJE OPOREZIVANJA (213+216+219)	220		750.000	960.000
E) NETO REZULTAT POSLOVANJA KOJE JE OBUSTAVLJENO	221		0	0
F) REZULTAT PRIJE OPOREZIVANJA (220+221)	222		750.000	960.000
G) DRUGE STAVKE REZULTATA/ POVEZANE SA KAPITALOM/ (224 do 228)	223		0	0
1. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu finansijskih sredstava raspoloživih za prodaju	224		0	0
2. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu nekretnina, postrojenja, opreme i nematerijalnih ulaganja	225		0	0
3. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu učešća u kapitalu pridruženih društava	226		0	0
4. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu aktuarskih dobitaka (ili gubitaka) u vezi sa definisanim planovima penzionih naknada	227		0	0
5. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu hedžinga tokova gotovine	228		0	0
H) PORESKI RASHOD PERIODA (230+231)	229		67.500	86.400
1. Tekući porez na dobit	230		67.500	86.400
2. Odloženi poreski rashodi ili prihodi perioda	231		0	0
I) NETO REZULTAT (222+223-229)	232		682.500	873.600
J) ZARADA PO AKCIJI				
1. Osnovna zarada po akciji	233		0	0
2. Umanjena (razvodnjena) zarada po akciji	234		0	0

Prihod od prodaje

Primarni izvor prihoda preduzeća obično se prvo pojavljuje u bilansu uspjeha. U ovom primjeru, stavka „prihod od prodaje“ uključuje iznos korigovan nakon uzimanja u obzir vraćene robe i određenih rabata za snižavanje cijena ili popusta.

Troškovi proizvoda

Troškovi proizvoda poznati su kao nabavna vrijednost prodane robe – NVPR. To su svi troškovi koje kompanija snosi zbog kupovine i pretvaranja sirovina u gotove proizvode koje prodaje. Troškovi proizvoda sadrže tri osnovne komponente:

- troškovi predmeta rada (materijal);
- troškovi radne snage;
- troškovi sredstava za rad (troškovi proizvodnje).

Prve dvije stavke mogu se direktno povezati sa gotovim proizvodom. Na primjer, za proizvođača namještaja, drvo je direktan materijalni trošak, dok su plate stolara direktan trošak rada. Troškovi proizvodnje se razlikuju od ostale dvije komponente po tome što ih nije moguće direktno povezati sa jednim gotovim proizvodom. U ovaj primjer su uključeni opšti troškovi poslovanja kao što su zakup, struja, amortizacija, održavanje i popravke i plate proizvodnih radnika.

Precizna definicija direktnih troškova varira od industrije do industrije. Generalno, to su oni troškovi koji se mogu direktno povezati sa prihodima ostvarenim od proizvoda ili usluge.

Bruto marža

Definisana kao „višak prihoda nad troškovima prodaje“, bruto marža predstavlja stvarni neposredni profit od prodaje nakon eliminisanja troškova proizvoda.

PRIRUČNIK ZA PRAVILNO RAZUMIJEVANJE FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

Amortizacija

Amortizacija prikazuje pad vrijednosti materijalnih dobara u godini. Na primjer, mašina sa vijekom trajanja od pet godina, amortizovaće se tokom perioda od pet godina korišćenjem linearne (proporcionalne) metode amortizacije.

Opšti i administrativni troškovi

Ovi troškovi uključuju troškove poput plata, oglašavanja i promocije, putovanja i zabave, kancelarijskih troškova.

EBITDA

Zarada prije kamata, poreza i amortizacije, (eng. Earnings before interest, taxes and amortization) predstavlja razliku između prihoda i rashoda koji ne uključuju kamatu, poreze i amortizaciju.

Prihodi od dividendi i kamata

Ovaj dodatni izvor prihoda dolazi od dividendi i kamata koje kompanija dobija na osnovu svojih kapitalnih ulaganja ili oročenih depozita.

Trošak kamate

Kada kompanija ima kredit, na taj dug se plaća kamata koja se evidentira u bilansu uspjeha.

Porez na dobit

U Crnoj Gori, porez na dobit iznosi 9% i obračunava se na razliku ukupnih prihoda i rashoda.

Neto rezultat

Zbir svih prihoda i troškova, uključujući i vanredne stavke (obustavljeno poslovanje). Poznat je i kao „neto prihod, profit, neto rezultat“. Ako je neto rezultat negativan, kompanija bilježi gubitak za tu godinu.

1

5

Izveštaj o tokovima gotovine: niko ne može bez kiseonika

Izveštaji o toku gotovine pokazuju priliv i odliv gotovine preduzeća, što je važno jer kompanija mora imati dovoljno gotovine da obavlja svoju osnovnu djelatnost. Bilans uspjeha može pokazati da je preduzeće ostvarilo profit, dok izveštaj o toku gotovine odgovora na pitanje: da li je preduzeće generisalo gotovinu?

Izveštaj o toku gotovine se sastoji iz tri dijela: (1) operativnih aktivnosti; (2) ulaganja u aktivnosti; i (3) finansiranja aktivnosti.

- Operativne (poslovne) aktivnosti predstavljaju primarno poslovne aktivnosti kompanije i odražavaju novčane efekte transakcija koji su uključeni u određivanje neto dobitka. To se odnosi na:
 - Gotovinu prikupljenu od kupaca;
 - Primljene i plaćene kamate;
 - Primljene i plaćene dividende;
 - Plate;
 - Osiguranje;
 - Plaćanje poreza.
- Aktivnosti finansiranja, odnosno:
 - Izdavanje dužničkih ili vlasničkih hartija od vrijednosti (HOV);
 - Otplata duga;
 - Raspodjela dividendi.
- Investicione aktivnosti:
 - Aktivnosti povezane sa sticanjem imovine;
 - Aktivnosti vezane za prodaju imovine.

PRIRUČNIK ZA PRAVILNO RAZUMIJEVANJE FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

Primjer izvještaja o tokovima gotovine kompanije ABC

BILANS TOKOVA GOTOVINE	Tekuća godina
Novčani tok iz operativnih aktivnosti	1.335.697
Neto rezultat	682.500
Amortizacija	500.000
Promjena na potraživanjima od kupaca	400.000
Promjene na zalihama	(500.000)
Promjene ostalih obrtnih sredstava	200.000
Promjene na dobavljačima	50.000
Promjene ostalih obaveza	3.197
Novčani tok iz investicionih aktivnosti	(1.650.000)
Nabavka/prodaja osnovnih sredstava	(1.650.000)
Novčani tok iz finansiranja	94.303
Priliv/odliv od kratkoročnih kredita	300.000
Priliv/odliv od dugoročnih kredita	400.000
Ostale dugoročne obaveze	(50.000)
Priliv/odliv u kapitalu	(555.697)
Ukupni novčani tok za period	(220.000)
Gotovina na početku perioda	420.000
Gotovina na kraju perioda	200.000

Važna napomena: ono što je kiseonik za čovjeka, to je operativni tok gotovine za kompaniju i što je veći, to je bolje za kompaniju.

1

5

Inicijalni proces pregleda bilansa

Kada smo prešli osnovne pojmove iz bilansa stanja, slijedi proces inicijalnog pregleda bilansa koji je veoma jednostavan.

Prvo, treba definisati osnovnu djelatnost kompanije, kako bi se razumjela priroda samo biznisa. Ovo je veoma važno, jer se ne mogu donositi isti zaključci o poslovanju za različite djelatnosti.

Nakon tog koraka, pregledaju se osnovne pozicije iz bilansa stanja i uspjeha iz prethodne i tekuće godine tj. da li su se ove pozicije uvećale, smanjile ili ostale iste. Nakon svake pozicije, unosi se komentar kako bi se dobila kompletnija slika poslovanja kompanije.

Naziv kompanije					
Osnovna djelatnost kompanije					
Ostale informacije o kompaniji					
		Povećanje	Smanjenje	Isto	Komentar
BS	Osnovna sredstva				
BU	Amortizacija				
BS/BU	Osnovna sredstva / amortizacija				
BS	Zalihe				
BS/BU	Zalihe / nabavna vrijednost prodane robe				
BU	Revalorizacija				
BS	Potraživanja				

PRIRUČNIK ZA PRAVILNO RAZUMIJEVANJE FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

BU	Prihod				
BS/BU	Potraživanja/prihod				
BS/BU	Potraživanja/profit				
BS	Gotovina				

Racio analiza

Nakon inicijalnog pregleda finansijskih iskaza, počinje rad na racio analizi. Racio analiza treba da pomogne novinarima da razumiju određene procese u kompaniji za koje iskažu interesovanje. Naravno, posmatranje jednog koeficijenta izolovanog od drugih nije poželjno i potrebno ga je posmatrati u kontekstu grupe koeficijenata kojima pripada, kao i ukupnog položaja kompanije.

U narednoj tabeli je prikazana analiza poslovanja kompanije ABC sa komentarima koeficijenata.

			Opis koeficijenta
Cash flow pokazatelji kompanije ABC		Tekuća godina	
Operativni cash flow		1.335.697	Najznačajniji koeficijent koji pokazuje pravu snagu likvidnosti kompanije - što veći, to bolje
Kapitalni troškovi		1.000.000	Iznos troškova koje kompanija ima za jačanje osnovnih sredstava
Kapitalni troškovi plus amortizacija		1.500.000	Iznos troškova koje kompanija ima za jačanje osnovnih sredstava + amortizacija
Free cash flow (bez amortizacije)		335.697	Iznos stvarno raspoložive gotovine za vlasnika kompanije - što veći, to bolje
Free cash flow (sa amortizacijom)		(164.303)	Iznos stvarno raspoložive gotovine za vlasnika kompanije - što veći, to bolje
Operativni cash flow / neto profit		196%	Pokazatelj kvaliteta prihoda - što je ovaj broj veći, kvalitet prihoda je veći

1

5

Free cash flow bez amortizacije / neto profit		49%	Pokazatelj kvaliteta prihoda - što je ovaj broj veći, kvalitet prihoda je veći
Free cash flow sa amortizacijom / neto profit		-24%	Pokazatelj kvaliteta prihoda - što je ovaj broj veći, kvalitet prihoda je veći
Pokazatelji likvidnosti	Prethodna godina	Tekuća godina	
Tekući racio likvidnosti	4,71	3,33	Tekući pokazatelj likvidnosti pokazuje koliko su kratkoročne obaveze pokrivena kratkoročnim sredstvima, odnosno da li je moguće platiti sve kratkoročne obaveze raspoloživim kratkoročnim sredstvima. Dobija se kao količnik pozicija kratkoročnih sredstava i kratkoročnih obaveza iz bilansa stanja. Vrijednost ovog pokazatelja iznad 1 znači da je kompanijama kratkom roku može izmiriti svoje kratkoročne obaveze.
Ubrzani racio likvidnosti	2,94	1,67	Ubrzani pokazatelj likvidnosti preciznije definise mogućnost preduzeća da plaća svoje kratkoročne obaveze. Izračunava se kao količnik kratkoročnih sredstava umanjenih za zalihe, i kratkoročnih obaveza. Ubrzani pokazatelj izostavlja zalihe iz tekućih sredstava zbog toga što dio zaliha ima karakter trajno vezanih sredstava i kao takve ne mogu služiti za izmirenje tekućih obaveza, osim u slučaju prekida poslovne aktivnosti.
Trenutni racio likvidnosti	0,37	0,13	Koeficijent trenutne likvidnosti pokazuje kolika je pokrivenost kratkoročnih obaveza likvidnom kratkotrajnom imovinom, odnosno novčanim sredstvima, odnosno koliko kratkoročnih obaveza može biti odmah plaćeno raspoloživim novčanim sredstvima. Poželjno je da ovaj koeficijent bude veći od 0,10.

PRIRUČNIK ZA PRAVILNO RAZUMIJEVANJE FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

Racio finansijske stabilnosti	0,49	0,55	Koeficijent finansijske stabilnosti pokazuje horizontalnu uskladjenost sredstava i izvora sredstava preduzeća. Izračunava se kao odnos dugoročnih izvora i stalne imovine, a pokazuje u kojoj mjeri su stalna sredstva finansirana dugoročnim izvorima. Ovaj pokazatelj bi trebao biti veći od 1, jer se iz dijela dugoročnih izvora trebaju finansirati ne samo stalna sredstva, već i dio zaliha (trajna obrtna sredstva). Koeficijent finansijske stabilnosti manji od 1 znači da se dio stalnih sredstava finansira iz kratkoročnih obaveza, te može doći do problema u njihovom urednom servisiranju...
Pokazatelji efikasnosti	Prethodna godina	Tekuća godina	
Prosječan broj dana naplate potraživanja	57	37	Pokazuje efikasnost u naplati potraživanja i poziciju koju kompanija ima u odnosu sa svojim kupcima. Izračunava se: $365 / (\text{Prihod od prodaje} / \text{Potraživanja od kupaca})$, a manji broj dana doprinosi boljoj poziciji likvidnosti.
Prosječan broj dana vezanja zaliha	107	114	Pokazuje efikasnost organizovanja operativnih procesa, tj. stepen optimizacije trajnih obrtnih sredstava. Optimalan broj dana vezivanja zaliha razlikuje se među industrijama, a u okviru iste grane može se razlikovati zbog organizacije procesa, tehnoloških rješenja, ... Izračunava se: $365 / (\text{Nabavna vrijednost prodane robe} / \text{Zalihe})$. Manji broj dana vezivanja zaliha znači brži obrt, manju potrebu za obrtnim sredstvima, samim tim i manje finansijsko opterećenje.

Prosječan broj dana plaćanja dobavljača	13	14	Pokazuje stepen u kojem se kompanija može osloniti na svoje dobavljače pri finansiranju svojih aktivnosti. Naime, odloženi rokovi plaćanja su najčešće besplatni izvori finansiranja, te ih svaka kompanija teži produžiti. Koliko će u tome uspjeti zavisi od veličine kompanije, njenog položaja na tržištu i odnosa sa dobavljačima. Izračunava se: $365 / (\text{Nabavna vrijednost prodane robe} / \text{Dobavljači})$. Veći broj dana plaćanja dobavljačima znači manju potrebu za bankarskim finansiranjem, u krajnjem i manje finansijske troškove.
Cash cycle	150	137	Prosječan broj dana naplate potraživanja + prosječan broj dana vezanja zaliha - Prosječan broj dana plaćanja dobavljača. Što je manji, to kompanija brže generiše gotovinu.
Materijalni troškovi/prihod	5,00%	5,00%	Izračunava se kao odnos utrošenih sirovina, materijala, rezervnih dijelova, energije, goriva i sl. i prihoda od prodaje i pokazuje nivo optimizacije troškova u kompaniji.
Troškovi zaposlenih/prihod	8,89%	10,00%	Izračunava se kao količnik troškova plaća i prihoda od prodaje. Pokazatelj je efikasnosti koji nam govori koliko procenata prihoda od prodaje je iznosio trošak plaća odnosno koliko je kompanija imala troškova i koliko plaća za svaku jedinicu ostvarenih prihoda od prodaje.
Poslovni rashodi/prihod	93,3%	97,0%	Izračunava se kao količnik poslovnih rashoda (izuzev troškova prodane robe) i prihoda od prodaje. Ovaj pokazatelj nam govori o efikasnosti poslovanja i upravljanju troškovima, sem onih koji su dio troškova prodane robe. Pošto najznačajniji dio ovih troškova čine materijalni troškovi i troškovi plata, ukoliko je ovaj pokazatelj znatno iznad prosjeka industrijske grane, to nam govori o neefikasnom upravljanja ovim troškovima.

PRIRUČNIK ZA PRAVILNO RAZUMIJEVANJE FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

Prihod/stalna sredstva	1,73	1,57	Izračunava se kao količnik prihoda i stalnih sredstava, a još se naziva i koeficijent obrta stalnih sredstava. Ukazuje koliko jedinica prihoda je bilo ostvareno svakom jedinicom stalnih sredstava. Ukoliko je znatno ispod prosjeka industrijske grane u kojoj kompanija posluje to može upućivati na neiskorištenost kapaciteta, zastarjelu tehnologiju, neobučenu radnu snagu i dr.
Pokazatelji solventnosti	Prethodna godina	Tekuća godina	
Eksterno finansiranje %	32,10%	36,38%	Ovaj pokazatelj reflektuje nivo eksternog finansiranja u ukupnom finansiranju, a izračunava se kao količnik pozajmljenih izvora sredstava (ukupnih obaveza) i ukupnih izvora sredstava (obaveze i kapital). Generalno, što je veći procenat eksternih izvora sredstava to je kompanija rizičnija i ima veći rizik neizmirenja dugoročnih obaveza (rizik solventnosti). Ranije se smatralo da optimalan iznos eksternog finansiranja kod kompanija do 50%, mada u novijoj literaturi ova granica obično nije precizno definisana, već je teorijski određena graničnom cijenom kapitala - "dodatno zaduženje je optimalno sve dok je cijena dodatne jedinice kapitala manja od graničnog prinosa kapitala".
Sopstveno finansiranje - indikator kapitala	67,90%	63,62%	Obrnuto od prethodnog koeficijenta, pokazuje stepen samostalnosti kompanije izraženu kroz nivo učešća sopstvenih izvora u ukupnim.
Finansijska poluga	0,5	0,6	Finansijska poluga je odnos sopstvenih i tuđih izvora finansiranja, iskazana u procentu. Vrijednost 100 znači da je odnos sopstvenih i tuđih izvora ujednačen (50:50), dok vrijednost preko 100 ukazuje na veću stabilnost i samostalnost u finansiranju.

EBITDA/kamate	37,50	26,00	Izračunava se kao kao količnik zarade prije poreza, kamata i amortizacije (EBITDA) i rashoda po kamatama. Jedan je od najvažnijih pokazatelja o mogućnostima za dodatno zaduženje privrednog društva, kao i za vjerovatnost otplate postojećih kreditnih obaveza.
Neto krediti/EBITDA	0,59	1,38	Jedan od najznačajnijih pokazatelja solventnosti i nivoa kreditnog zaduženja, kao i kapaciteta za dodatnim zaduženjem. Izračunava se kao količnik svih kreditnih zaduženja umanjениh za raspoloživa novčana sredstva i zarade prije poreza, kamata i amortizacije (EBITDA). Ovaj pokazatelj nam govori o solventnosti kompanije, na način što pokazuje odnos neto kreditne zaduženosti i izvora za otplatu tih kredita. Može se tumačiti i kao broj godina za koji kompanija može otplatiti kreditne obaveze zadržavanjem dobiti amortizacijom. Optimalna vrijednost zavisi od industrije, ali opšte je mišljenje da vrijednost preko 5 ukazuje na značajnu zaduženost.
Pokazatelji profitabilnosti	Prethodna godina	Tekuća godina	
Bruto profitna marža	23,89%	20,00%	Dobija se kao odnos bruto dobit (poslovni prihodi umanjени za troškove nabavke robe i materijalne troskove) sa poslovnim prihodima. Optimalna veličina se razlikuje po djelatnostima, a poređenjem u okviru grane dobija se slika o optimizaciji poslovnog procesa, prije svega sa stanovišta ekonomizacije utrošaka materijala u proizvodnji, odnosno nabavke trgovačke robe u trgovini.

PRIRUČNIK ZA PRAVILNO RAZUMIJEVANJE FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

EBIT marža	11,111%	8,000%	EBIT marža se dobija kao odnos EBIT i poslovnih prihoda, a EBIT kao razlika između bruto dobiti i operativnih troškova. EBIT je engleska skraćenica za Earnings before interest and taxes (zarada prije kamata i poreza). Ovaj pokazatelj predstavlja udio rezultata poslovanja od osnovne djelatnosti u koji nisu uključeni ostali i vanredni prihodi i rashodi u poslovnim prihodima. Razlikuje se po djelatnostima, a poređenjem unutar grane ili sa granskim prosjekom (benchmark), dobija se slika o profitabilnosti procesa u kompaniji.
EBITDA	1.500.000	1.300.000	Zarada prije obračuna poreza, kamata i amortizacije, iskazana u EUR, predstavlja vrstu cash flow kompanije i osnovni je izvor za otplatu kreditnih obaveza. Kao jedan od najznačajnijih pokazatelja profitabilnosti koristi se i u analitičke svrhe u poređenju sa drugim pozicijama.
EBITDA marža	16,67%	13,00%	Dobija se kao količnik EBITDA i poslovnih prihoda i pokazuje koji dio ukupnih prihoda je slobodan za vraćanje kreditnih obaveza. Ova margina se razlikuje od jedne do druge djelatnosti, a poređenjem u okviru grane ili sa granskim prosjekom (benchmark analiza), dobija se slika o individualnoj profitabilnosti kompanije. Neto dobit - profit preduzeća, nakon oporezivanja, koji je raspoloživ za dalju raspodjelu. Neto profitna marža izračunava se kao količnik neto rezultata i prihoda od prodaje. Ovaj pokazatelj ukazuje koliki procenat prihoda od prodaje ostaje kao neto rezultat nakon izmirenja svih troškova i rashoda.
Neto dobit	873.600	682.500	
Neto profitna marža	9,7%	6,8%	

1

5

ROE (povrat na kapital)	12,48%	9,58%	<p>Izračunava se kao količnik neto rezultata i ukupnog kapitala. ROE je engleska skraćenica za Return on Equity (povrat na kapital). Ovaj pokazatelj nam ukazuje koliki povrat su ostvarili vlasnici ili dioničari na svoja ulaganja. Razlikuje se po djelatnostima, a poređenjem unutar grane ili sa granskim prosjekom (benchmark analiza), dobija se slika o isplativosti ulaganja kapitala i profitabilnosti kompanije.</p>
ROA (povrat na aktivu)	8,3%	6,0%	<p>Izračunava se kao količnik neto rezultata i ukupne aktive. ROA je engleska skraćenica za Return on Assets (povrat na sredstva). Ovaj pokazatelj nam ukazuje koliki povrat je ostvaren na ukupno angažovana sredstva. Razlikuje se po djelatnostima, a poređenjem unutar grane ili sa granskim prosjekom (benchmark analiza), dobija se slika o stepenu korišćenja raspoloživih resursa i profitabilnosti procesa u kompaniji.</p>

Dodatni izvještaji

Napomene uz finansijske iskaze

Mnogi ne vole da čitaju napomene uz godišnje finansijske izvještaje, jer su komplikovane i rijetko pisane lako razumljivim pristupom. Ipak, napomene otkrivaju mnoge kritične aspekte finansijske priče kompanije.

Cilj napomena je da detaljnije objasni stavke iz bilansa uspjeha, bilansa stanja, tokova gotovine i izvještaju o promjenama na kapitalu. Dakle, one detaljno opisuju poslovanje kompanije i daju dodatne informacije svim zainteresovanim stranama.

U napomenama su obično navedeni sljedeći podaci:

- **Opis internih politika kompanije** - za amortizaciju, konsolidaciju, konverziju stranih valuta, zaradu po akciji itd;
- **Investicije** - informacije o investicijama;
- **Odredbe o porezu na dohodak** - podjela na tekuće i odložene poreske obaveze, kao i sastav poreskih obaveza na državni, lokalni i strani porez;
- **Promjene u računovodstvenoj politici** - promjene računovodstvene politike uslijed novih računovodstvenih pravila;
- **Dugoročni zakupi** - objavljivanje obaveza za zakupe na imovini i objektima na godišnjoj osnovi, u narednih nekoliko godina, kao i ukupnih obaveza zakupa tokom preostalog perioda zakupa;
- **Dugoročni dug** - detalji u vezi sa uzimanjem i rokovima dugoročnog duga.
- **Potencijalne obaveze** - objelodanjivanja koja se odnose na potencijalna ili sumnjiva potraživanja ili tužbe koje mogu uticati na kompaniju;

- **Buduće ugovorne obaveze** - uslovi važećih ugovora koji će uticati na buduće periode;
- **Propisi / ograničenja** - opis regulatornih zahtjeva ili drugih ograničenja;
- **Vanbilansni, kreditni i tržišni rizici** - rizici povezani sa određenim investicijama, uključujući kamatne svopove, termenske i opcione ugovore. Vanbilansni rizik je definisan kao potencijal za gubitak iznad i iznad iznosa koji je evidentiran u bilansu stanja.

Revizorski izvještaj

Pod revizijom finansijskih izvještaja se podrazumijeva skupljanje i vrednovanje dokaza u cilju utvrđivanja da li su finansijski izvještaji sastavljeni u skladu sa računovodstvenim standardima i da li informacije koje se odnose na stanje imovine, obaveza, kapitala i rezultata poslovanja prikazuju realnu sliku preduzeća.

Revizorski o izvršenoj reviziji finansijskih izvještaja povećava kredibilitet informacija sadržanih u finansijskim izvještajima.

Novinar posebnu pažnju treba da obrati na mišljenje revizora koje se iskazuje se kao poseban stav u okviru revizorskog izvještaja. Revizor izdaje "čisto" mišljenje onda kada je njegov zaključak da finansijski izvještaji kompanije ne sadrže materijalno značajno pogrešno prikazivanje.

Mišljenje revizora za koje se ne smatra da je "čisto" jeste modifikovano mišljenje. Revizori izdaju modifikovano mišljenje ukoliko nisu saglasni sa rukovodstvom kompanije u pogledu finansijskih izvještaja. U praksi ovo možda nije uobičajen slučaj, budući da su kompanije prije spremna da izvrše neophodne izmjene i dopune finansijskih izvještaja i objelodanjivanja nego da od revizora dobiju modifikovano

PRIRUČNIK ZA PRAVILNO RAZUMIJEVANJE FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

mišljenje. Osim toga, revizori izdaju modifikovano mišljenje ako nisu bili u mogućnosti da sprovedu sve procedure koje smatraju neophodnim, odnosno ako nisu bili u mogućnosti da prikupe sve potrebne dokaze.

Modifikovano mišljenje može biti:

- *Mišljenje sa rezervom* - revizor zaključuje da, izuzev za konkretne činjenice navedene u revizorskom izvještaju, finansijski izvještaji prikazuju realno i objektivno stanje kompanije;
- *Negativno mišljenje* - revizor zaključuje da finansijski izvještaji ne prikazuju realno i objektivno stanje kompanije;
- *Uzdržano mišljenje* - revizor zaključuje da, zbog nemogućnosti da pribavi dovoljno adekvatnih revizorskih dokaza, ne može da oformi mišljenje o finansijskim izvještajima kompanije. Takođe, revizorski izvještaj može biti modifikovan dodavanjem stava o skretanju pažnje, i to bez mijenjanja mišljenja revizora.

1

5

Lista sajtova za pregled podataka

Za analizu finansijskih iskaza ali i ukupnog stanja u ekonomiji, potrebno je koristiti zvanične baze podataka. Pozivanje na zvanične podatke daje dodatnu snagu argumentima novinara.

Podaci za Crnu Goru

<https://eprijava.tax.gov.me/TaxisPortal>

(zvaničan sajt Poreske uprave Crne Gore, besplatan)

<http://www.binfo.me/>

(privatna kompanija koja je agregator poslovnih informacija u Crnoj Gori, zahtijeva pretplatu)

<https://www.cbcbg.me/me/statistika/statisticki-podaci>

(Centralna banka Crne Gore, besplatan)

<http://monstat.org/cg/pxweb.php>

(Pristup bazi podataka Monstata, besplatan)

Podaci za širi kontekst

<https://opencorporates.com/>

<https://ec.europa.eu/eurostat/>

<https://offshoreleaks.icij.org/>

<https://www.google.com/publicdata/directory>

<https://datasetsearch.research.google.com/>

<https://data.worldbank.org/>

<https://data.imf.org/>

<https://data.europa.eu/euodp/en/data/>

1

9

5

A

m

e

1

d

w

